



Професійна освіта

УДК 378.016:81'243](430)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18354464>

Принципи навчання іноземних мов студентів у закладах вищої освіти Німеччини

Лупаренко Світлана Євгенівна

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна 61000, м. Харків, вул. Алчевських, 29,

<https://orcid.org/0000-0002-3111-5340>

Матвійчук Ольга Миколаївна

доктор філософії, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4,

<https://orcid.org/0000-0002-5007-5583>

Прийнято: 06.01.2026 | Опубліковано: 23.01.2026

***Анотація.** Метою статті є розкриття принципів навчання іноземних мов студентів у закладах вищої освіти Німеччини. Визначено основні завдання навчання іноземних мов у закладах вищої освіти Німеччини, а саме: досягнення студентами високого рівня володіння мовою (часто B2/C1 за CEFR), достатнього для успішного навчання та професійної діяльності, підготовку до міжнародної академічної мобільності, розвиток критичного мислення та навичок адаптації до змінюваних умов життя тощо. Висвітлено підходи, на яких ґрунтується процес навчання іноземних мов студентів у закладах вищої*



освіти Німеччини, як-от: комунікативний, компетентісний, особистісно-діяльнісний, дослідницький підходи тощо. Охарактеризовано основні принципи навчання іноземних мов студентів у закладах вищої освіти Німеччини, зокрема: студентоцентрованість процесу навчання; індивідуалізація і диференціація процесу навчання; автономія закладу вищої освіти в організації освітнього процесу та підвищення рівня автономії, самостійності студентів у процесі навчання; зв'язок навчання з життям; міжкультурна спрямованість освітнього процесу; цільова спрямованість процесу навчання; спрямованість процесу навчання на цілісний розвиток особистості та формування різних навичок; комунікативна спрямованість процесу навчання іноземних мов; інтеграція іноземної мови з іншими навчальними предметами, поєднання вивчення іноземних мов з основною спеціалізацією студентів (особливо студентів не філологічних спеціальностей); інтеграція традиційних освітніх практик з освітніми інноваціями, зокрема цифровими технологіями, нетрадиційними формами і методами навчання; застосування автентичних (оригінальних) навчальних матеріалів; орієнтація процесу навчання іноземної мови на стандарти CEFR; упровадження дослідницького підходу до навчання мови в німецьких університетах; контекстуальне вивчення іноземних мов.

Ключові слова: *навчання іноземних мов, формування іншомовної компетентності, принципи, студенти, автономія, інтеграція, заклади вищої освіти, Німеччина.*



Principles of teaching foreign languages to students in higher education institutions in Germany

Luparenko Svitlana

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Educational Sciences and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine 61000, Kharkiv, 29 Alchevskykh Street,

<https://orcid.org/0000-0002-3111-5340>

Matviichuk Olha

PhD, Associate Professor of the Department of Foreign Languages for Professional Purposes, V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine 61022, Kharkiv,

4 Svobody Square, <https://orcid.org/0000-0002-5007-5583>

***Abstract.** The purpose of the article is to reveal the principles of teaching foreign languages to students in higher education institutions in Germany. The main tasks of teaching foreign languages in higher education institutions in Germany are determined. They are: achieving a high level of language proficiency by students (often B2/C1 according to CEFR), which is sufficient for successful study and professional activity, preparation for international academic mobility, development of students' critical thinking and skills of adaptation to changing living conditions, etc. The approaches on which the process of teaching foreign languages to students in higher education institutions in Germany is based are highlighted. They are: communicative approach, competency approach, personality-activity approach, research approach etc. The main principles of teaching foreign languages to students in higher education institutions in Germany are characterized. They are: student-centeredness of the learning process; individualization and differentiation of the learning process; autonomy of the higher education institution in organizing the*



educational process and increasing the level of students' autonomy and independence in the learning process; connection of learning with life; intercultural orientation of the educational process; target orientation of the learning process; orientation of the learning process towards the personality's holistic development and formation of various skills; communicative orientation of the process of teaching foreign languages; integration of a foreign language with other academic subjects, combination of learning foreign languages with students' main specialization, which is particularly important for students of non-philological specialties; integration of traditional educational practices and educational innovations, in particular digital technologies, non-traditional forms and methods of learning; use of authentic (original) educational materials; orientation of the process of learning a foreign language to CEFR standards; introduction of a research approach to teaching languages in German universities; contextual learning of foreign languages.

Keywords: *teaching foreign language, formation of foreign language competence, principles, students, autonomy, integration, higher education institutions, Germany.*

Постановка проблеми. У сучасному світі володіння іноземними мовами є запорукою успішної професійної діяльності та її особистості самореалізації в різних видах діяльності. Це пов'язано з можливістю людини розширювати свої знання і світогляд завдяки іноземним мовам, вільно спілкуватися і співпрацювати з громадянами різних країн світу, долучатися до культурних надбань різних народів тощо.

З огляду на це в закладах освіти всіх країн світу активно вивчаються іноземні мови, що дозволяє сформувати іншомовну компетентність здобувачів освіти, особистісні цінності, ідеали і переконання, пов'язані з толерантністю, увагою до людей і світу навколо, відкритістю до всього нового, готовністю впроваджувати навчання протягом життя тощо. Окрім того, заклади вищої



освіти орієнтуються на професійну підготовку майбутніх фахівців засобами іноземних мов, що дозволяє студентам не лише сформувати професійну компетентність відповідно до їхньої спеціальності, а й набути навичок спілкування в руслі професійної діяльності. І це значно розширює можливості особистості у професійному середовищі, забезпечує її професійну й особистісну самореалізацію.

Утім, для якісної професійної підготовки та успішного формування іншомовної компетентності здобувачів освіти варто вивчати освітній досвід інших країн світу з метою його порівняння з накопиченим вітчизняним досвідом у сфері освіти, визначення позитивних складових цього досвіду й умов його ефективного застосування в нових умовах.

Однією з країн, що вирізняється високим рівнем професійної підготовки студентів – майбутніх фахівців різних сфер життя та спрямованістю на їх успішну адаптацію в соціумі, є Німеччина, де навчання іноземних мов є однією з важливих складових підготовки майбутніх фахівців. З огляду на це цікавим і доцільним є вивчення освітнього досвіду навчання іноземних мов у закладах вищої освіти Німеччини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відмітити, що проблема якісної професійної підготовки здобувачів вищої освіти і, зокрема, формування їхньої іншомовної компетентності, є актуальною і певною мірою досліджуваною у вітчизняній і зарубіжній науково-педагогічній думці. Так, Л. Варга і В. Мішак [7], Л. Павловська [14] досліджують особливості вивчення студентами німецької мови як іноземної в закладах вищої освіти, розкривають цілі і види навчання й особливості її засвоєння після вивчення англійської мови. Окрім того, С. Чорна [17] досліджує теоретичні засади і специфіку навчання другої іноземної мови студентів немовних спеціальностей, роблячи акцент на особливостях мовленнєвої підготовки здобувачів вищої освіти.



Інший напрям досліджень – це вивчення різних аспектів іншомовної освіти в Німеччині. Так, С. Сисоєва і Т. Кристопчук [15] досліджують освітні країн Європейського Союзу, надаючи їх загальні характеристики, особливості, порівняння і відмінності. Це дозволяє виокремити специфіку навчання іноземних мов у різних країнах Європи та порівняти досвід іншомовної підготовки студентів у закладах вищої освіти європейських країн і України. Окрім того, В. Гаманюк [8] детально характеризує специфіку іншомовної освіти Німеччини в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів, що дозволяє проаналізувати фактори, що сприяють або перешкоджають формуванню іншомовної компетентності студентів у закладах вищої освіти Німеччини. Я. Гапчук [9], Т. Шмоніна [19] розкривають сучасні реалії і тенденції розвитку системи вищої освіти Німеччини, зокрема Е-навчання та його вплив на організацію освітнього процесу в закладах вищої освіти та якість професійної підготовки студентів. І. Конончук [12] характеризує змістові аспекти іншомовної підготовки студентів у закладах вищої освіти Німеччини. Окрім того, низка науковців досліджує питання якісної підготовки педагогів (зокрема, учителів іноземних мов) до викладацької діяльності в закладах освіти Німеччини, як-от: загальні питання професійної підготовки майбутніх учителів в університетах Німеччини (Л. Дяченко [10], Н. Козак [11], К. Кравченко [13]); зміст фахової підготовки вчителів іноземних мов у Німеччині (О. Сторонська [16]); сучасні тенденції розвитку неформальної освіти майбутніх учителів Німеччини (О. Шапочкіна [18]) тощо.

У контексті досліджуваної проблеми варто також визначити основні напрями вивчення цієї проблеми зарубіжними вченими, зокрема: особливості вивчення іноземних мов у закладах освіти Німеччини (С. Берент, С. Дофф, Н. Маркс, Г. Зіглер [1], Фінкбейнер, А. Олсон, Дж. Фрідріх [2], І. Гоголін, К. Габріель, Х. Брандт, Н. Дункель [3], Ф. Кьонігс [5]); зміст і основні тенденції у процесі викладання іноземних мов у Німеччині (Е. Кляйн [4]); методи



навчання мов у закладах освіти Німеччини та CLIL-навчання (Г. Шваб [6]) тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Утім, незважаючи на наявність певних досліджень з окресленої проблеми, окремі аспекти питання навчання іноземних мов студентів у закладах вищої освіти Німеччини не отримали детального висвітлення в науково-педагогічній літературі. Так, актуальними і малодослідженими є питання принципів і підходів до навчання іноземних мов здобувачів вищої освіти в Німеччині, що і зумовило цей науковий пошук.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття принципів навчання іноземних мов студентів у закладах вищої освіти Німеччини. Відповідно, основними завданнями роботи є:

- 1) визначення завдань і підходів, на яких ґрунтується навчання іноземних мов у закладах вищої освіти Німеччини;
- 2) характеристика основних принципів, що реалізуються у процесі навчання іноземних мов у закладах вищої освіти Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти Німеччини спрямовується на досягнення студентами високого рівня володіння мовою (часто B2/C1 за CEFR), достатнього для успішного навчання та професійної діяльності, підготовку до міжнародної академічної мобільності, розвиток критичного мислення та навичок адаптації до змінюваних умов життя тощо. Процес навчання ґрунтується на комунікативному, особистісно-діяльнісному, дослідницькому і компетентнісному підходах, а також на ідеях автентичності, діалогу культур, методах занурення, практичній орієнтації процесу навчання, поєднанні класичних дидактичних принципів та інноваційних цифрових технологій в освітньому процесі [1-6; 8; 10; 11; 13-15; 18; 19].



Так, основними принципами навчання іноземним мовам студентів у закладах вищої освіти Німеччини є такі [1-6; 8; 9; 11-13; 16; 18]:

- студентоцентрованість процесу навчання. Це передбачає, що освітній процес будується навколо потреб здобувачів вищої освіти, їхніх можливостей, пріоритетів, мотивів та інтересів;

- індивідуалізація і диференціація процесу навчання. Це реалізується завдяки врахуванню різного рівня підготовки студентів та їхніх індивідуальних потреб, розширенню можливостей навчатися для різних студентів, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби, упровадженню індивідуальних освітніх траєкторій, забезпеченню можливостей студентів обирати окремі навчальні модулі для вивчення відповідно до своїх професійних та особистих інтересів;

- автономія закладу вищої освіти в організації освітнього процесу та підвищення рівня автономії, самостійності студентів у процесі навчання, що посилює їх відповідальність за досягнуті результати;

- зв'язок навчання з життям. Навчання спрямоване на те, аби здобувачі вищої освіти могли застосовувати іноземну мову в реальних життєвих і професійних ситуаціях. Пріоритет надається формуванню комунікативної компетентності студентів, тобто їхньої здатності ефективно спілкуватися на різні теми;

- міжкультурна спрямованість освітнього процесу. У цьому контексті мова розглядається як інструмент діалогу культур, засіб для налагодження взаємодії і комунікації між громадянами різних країн. Відповідно, навчання в німецьких закладах вищої освіти орієнтується на розвиток міжкультурної компетентності здобувачів, що допомагає їм розуміти соціальний контекст і культурні особливості носіїв мови;

- цільова спрямованість процесу навчання. Так, чітке визначення й усвідомлення студентами своїх інтересів, професійних та академічних цілей, їх



зв'язок з вивченням іноземної мови посилює навчальну мотивацію здобувачів вищої освіти;

- спрямованість процесу навчання на цілісний розвиток особистості та формування різних навичок. Так, навчання охоплює всі аспекти мови: читання, письмо, говоріння та слухання, що досягається завдяки застосуванню різноманітних завдань, діалогів та текстів;

- комунікативна спрямованість процесу навчання іноземних мов, які виступають не лише як навчальний предмет, а і як засіб спілкування і вираження себе;

- інтеграція іноземної мови з іншими навчальними предметами (академічними і фаховими, залежно від спеціальності студентів: мистецтво, інженерія тощо), поєднання вивчення іноземних мов з основною спеціалізацією студентів (CLIL – Content and Language Integrated Learning), особливо студентів не філологічних спеціальностей. Це дозволяє процесу навчання іноземної мови набути особистісної значущості та практичності;

- інтеграція традиційних освітніх практик з освітніми інноваціями, зокрема цифровими технологіями, нетрадиційними формами і методами навчання. Так, наразі освітній процес німецьких закладів вищої освіти є адаптованим до цифрових технологій, онлайн і змішаного навчання, що поєднують очні заняття з інтерактивними завданнями на онлайн-платформах. Окрім того, останнім часом усе більшого значення набувають: використання елементів гейміфікації у процесі навчання іноземних мов, що сприяє підвищенню мотивації студентів, посиленню їхньої зацікавленості в навчанні; змішані формати навчання (blended learning), що значно розширюють можливості навчання студентів; використання технології «перевернутого класу», що дозволяє студентам вивчати теоретичний матеріал вдома через цифрові освітні платформи (наприклад, Moodle), а офлайн навчання безпосередньо в аудиторіях застосовується для дискусій, виконання



практичних завдань та проєктів; використання штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності та сучасних лінгвістичних лабораторій у процесі навчання іноземних мов;

- застосування автентичних (оригінальних) навчальних матеріалів, зокрема: художніх текстів, статей для закріплення й систематизації навчальної інформації, розвитку практичних умінь і навичок (застосовувати здобуті знання в реальних ситуаціях), розширення словникового запасу тощо. У цьому аспекті значення набуває мотивація студентів через читання, робота з літературою мовою оригіналу, що розглядається як невід'ємна частина процесу навчання, засіб розвитку іншомовної компетентності студентів;

- орієнтація процесу навчання іноземної мови на стандарти CEFR (Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти), що передбачає структурування навчальних програм відповідно до цих стандартів;

- упровадження дослідницького підходу до навчання мови в німецьких університетах: студенти аналізують лінгвістичні структури, методику викладання іноземної мови, психолінгвістичні аспекти її засвоєння тощо;

- контекстуальне вивчення іноземних мов, що передбачає засвоєння студентами нових граматичних і лексичних явищ у контексті, що покращує їх розуміння та застосування.

Ці принципи сприяють не лише вивченню іноземної мови, а й підготовці студентів до успішної академічної та професійної діяльності, адаптації і самореалізації в суспільстві. Ці принципи реалізуються в освітньому процесі через різноманітні форми і методи навчання, зокрема: проєктну роботу, дискусії, презентації та стажування, що відповідає загальній дидактичній філософії німецької вищої освіти [1-6; 8; 10-13; 16; 18; 19].

Висновки. Отже, процес навчання іноземних мов студентів у закладах вищої освіти Німеччини орієнтується на формування висококваліфікованих фахівців, які вільно можуть спілкуватися іноземною мовою, застосовувати її в



академічній і професійній діяльності, а також розвиток критичного мислення особистості та її здатності адаптуватися і гармонійно існувати в соціумі. Відповідно, процес навчання іноземних мов здобувачів вищої освіти в Німеччині спирається на низку принципів, а саме: студентоцентрованість процесу навчання; індивідуалізація і диференціація процесу навчання; автономія закладу вищої освіти в організації освітнього процесу та підвищення рівня автономії, самостійності студентів у процесі навчання; зв'язок навчання з життям; міжкультурна спрямованість освітнього процесу; цільова спрямованість процесу навчання; спрямованість процесу навчання на цілісний розвиток особистості та формування різних навичок; комунікативна спрямованість процесу навчання іноземних мов; інтеграція іноземної мови з іншими навчальними предметами; інтеграція традиційних освітніх практик з освітніми інноваціями; застосування автентичних (оригінальних) навчальних матеріалів; орієнтація процесу навчання іноземної мови на стандарти CEFR; упровадження дослідницького підходу до навчання мови в німецьких університетах; контекстуальне вивчення іноземних мов тощо. Реалізація цих принципів навчання здійснюється через застосування у процесі навчання різноманітних форм і методів навчання.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з вивченням досвіду навчання іноземних мов у різних країнах світу та його співставлення з українським досвідом та основними вимогами до майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Behrent S., Doff S., Marx N., Ziegler G. Review of doctoral research in second language acquisition in Germany (2006–2009). *Language Teaching*. 2011. Vol. 44(2). P. 237-261. DOI <https://doi.org/10.1017/S0261444810000455>
2. Finkbeiner C., Olson A.M., Friedrich J. Foreign language learning and teaching in Germany: A review of empirical research literature from 2005 to 2010.



Language Teaching. 2013. Vol. 46(4). P. 477-510. DOI

<https://doi.org/10.1017/S026144481300027X>

3. Gogolin I., Gabriel K., Brandt H., Dunkel N. Foreign language learning in multilingual Germany. *Multilingua*. 2021. Vol. 40(6). P. 735–743. DOI

<https://doi.org/10.1515/multi-2021-0112>

4. Klein E. Foreign language teaching in Germany: current topics and trends. *AngloGermanica online*. 2002. P. 31-50. URL:

<https://share.google/XWi9RCCjp9vTjp3Y0>

5. Königs F. G. Teaching and Learning Foreign Languages in Germany: a personal overview of developments in research. *Language Teaching*. 2003.

Vol. 36(4). P. 235-251. DOI <https://doi.org/10.1017/S0261444804001995>

6. Schwab G. Teaching Methods and Approaches: Looking into a Unique CLIL Classroom in Germany. *International Perspectives on ELT Classroom Interaction. International Perspectives on English Language Teaching* / Ed. by C. J. Jenks, P. Seedhouse. London: Palgrave Macmillan, 2015. P. 10-27. DOI

https://doi.org/10.1057/9781137340733_2

7. Варга Л., Мішак В. Деякі особливості вивчення студентами німецької мови як другої іноземної мови після англійської. *Освіта і наука*. 2019. Вип. 2(27). С. 75-79. URL:

<https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2020/01/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0-%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-227-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA-75-80.pdf>

8. Гаманюк В. А. Іншомовна освіта Німеччини у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика: монографія.

Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ «КНУ», 2012. 377 с. URL:

<https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/1896/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F%20%D0%93%>



[D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%92.%D0%90..pdf](https://dspace.vspu.edu.ua/items/c6658f00-86c7-4ecb-a928-e6f028191a4f)

9. Гапчук Я. А. Сучасні тенденції розвитку Е-навчання у вищій школі Німеччини: дис. ... д-ра філософії за спец. 011 Освітні, педагогічні науки. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2023. 416 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/c6658f00-86c7-4ecb-a928-e6f028191a4f>

10. Дяченко Л. Особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Німеччини. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс*: матер. Міжнар. наук. конф. (Миколаїв, 13 листопада 2020 р.). Миколаїв: МЦМД, 2020. Т. 1. С. 47-49. DOI <https://doi.org/10.36074/13.11.2020.v3.05>

11. Козак Н. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Німеччині. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2005. №5. С.180-184.

12. Конончук І. В. Змістові аспекти підготовки бакалаврів з перекладу у закладах вищої освіти Німеччини. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2023. Т. 14, № 1. С. 41-48. URL: <https://humstudios.com.ua/web/uploads/pdf/32881-353839-1-PB.pdf>

13. Кравченко К. А. Професійна підготовка вчителя іноземних мов в системі вищої освіти Німеччини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2025. 322 с. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/afto/anons/kravchenko_ka_disert.pdf

14. Павловська Л. Види й цілі навчання в процесі вивчення німецької мови в немовних вищих навчальних закладах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31(70). № 3. Ч. 1 С. 161-165. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/29>



15. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посіб. Рівне: Овід, 2012. 352 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9019/1/Sysoieva%20Osvitni%20s.pdf>

16. Сторонська О. Зміст фахової підготовки вчителів іноземних мов у Німеччині. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 50. С. 408-413. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-64>

17. Чорна С. С. Особливості навчання другої іноземної мови студентів немовних спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах*. 2013. Вип. 33(86). С. 646–651. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2013/33/108.pdf>

18. Шапочкіна О.В. Сучасні тенденції розвитку неформальної освіти майбутніх учителів Німеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 22 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6978/1/O_Shapochkina_STRNOMUUN_GI.pdf

19. Шмоніна Т. А. Навчання іноземних студентів у Німеччині: реалії та сучасні тенденції. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 65. С. 118-122. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/45db8c5a-5143-420e-b312-27b6b9c2bea5/content>